

MÜSTAKÎMZÂDE SEYYİD SÜLEYMÂN SA'DEDDİN EFENDİ'NİN HULÂSATÜ'L-HEDİYYE'Sİ
Hulasatu'l-Hediye By Mustakimzade Seyyid Suleyman Sa'ddettin Efendi

Sadık BEKLEN¹

¹Dr., Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü, sbeklen.1223@gmail.com, orcid.org/0000-0003-0677-8326
Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 09.09.2021
Kabul/Accepted: 21.10.2021

DOI:10.20322/littera.993189

ÖZ

Bu çalışmada Müstakîmzâde Seyyid Süleyman Sa'deddin Efendi'nin *Hulâsatü'l-Hediye* adlı eserinin tanıtımı yapılacaktır. Kendi döneminin önemli şahsiyetlerinden biri olan Müstakîmzâde pek çok alanda eser kaleme almış üretken bir yazardır. Müstakîmzâde'nin *Hulâsatü'l-Hediye* adlı eseri, Mustafa Nazmi Efendi adında bir yazarın kaleme almış olduğu *Hediyetü'l-İhvân* adlı eserin muhtasârıdır. Ancak Müstakîmzâde, Nazmi'nin dil ve üslup açısından çok ağır bulduğu eserini klasik özet tekniğinin dışında bir yol izleyerek adeta kendi üslubu ile yeniden kaleme almıştır. Çalışmada bu eser şekil ve içerik özellikleri bakımından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Müstakîmzâde, Hulâsatü'l-Hediye, tasavvuf, Halvetiyye, Şemsiyye

ABSTRACT

The most important aspect of poetry for human beings is the limitless expression possibilities in reflecting the world of emotions and thoughts. Activities such as images, very different designs, associations, affections, reconciliation and analogy are given in such different, new and original combinations in the language of poetry that a new way of communication emerges. Turning to unconventional associations in the language of poetry is also a product of effective expression effort and a strong expression technique. The meaning dimensions of the words and thoughts in the text expand especially in the unconventional combinations made through concretization; With the combination of abstract and concrete elements, richer and more unusual associations arise than the meaning framework of these elements. Unusual associations, which are an element of influence and strengthening expression, frequently used by many poets in all periods of Turkish poetry, also appear as a traditional style feature in Classical poetry. In this study, besides its basic meaning, the meanings that classical poets attribute to the sign of "life" with the effect of different dreams and designs are emphasized.

Keywords

Mustakimzade, Hulâsatü'l-Hediye, mysticism, Halvetiyye, Şemsiyye

Atıf/Citation: Beklen, S. (2021), "Müstakîmzâde Seyyid Süleymân Sa'deddin Efendi'nin Hulâsatü'l-Hediye'si" *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature* 7/4, 977-984.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Sadık BEKLEN, sbeklen.1223@gmail.com

GİRİŞ

Zengin bir kültürel birikime sahip olan edebiyat tarihimiz boyunca çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Bu eserlerin çoğu kütüphanelerin tozlu raflarında kendilerini gün yüzüne çıkaracak araştırmacıları beklemektedir. Son yıllarda özellikle yüksek lisans ve doktora tez çalışmalarıyla bu alana olan ilgi artmışsa da halen okunmamış ve kütüphanelerde araştırmacıları bekleyen binlerce el yazması eserin olduğu bilinen bir gerçektir.

Bu el yazması eserlerin okunması ve gün yüzüne çıkarılması kadar bunların ilgililerine ve ilim dünyasına tanıtılması da oldukça önemlidir. Zira kütüphanelerden alınıp okunan ve ilim dünyasına tanıtılan her eser geçmiş ile olan bağlarımızı daha da güçlendirmekte ve edebiyat dünyamıza yeni bir renk katmaktadır. Bu bağlamda çalışmada Müstakîmzâde Seyyid Süleyman Sa'deddin Efendi'nin *Hulâsatü'l-Hediyye* adlı eserinin tanıtımı yapılmıştır.

1. Hulâsatü'l-Hediyye

1.1. Eserin Künyesi

Hulâsatü'l-Hediyye adlı eser İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Koleksiyonu 34 Ae Şerhiye 1082 numarada kayıtlıdır. Eserin yazarı Müstakîmzâde Seyyid Süleyman'dır. Hicri 1176 yılında kaleme alınan eser, Hicri 1286 yılında Mehmed Şükrü tarafından istinsah edilmiştir.

1.2. Eserin Dış Yapı Özellikleri

İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi Yazmalar Koleksiyonunda bulunan *Hulâstü'l-Hediyye* 234x178, 201x123 mm. boyutlarında bir cilde sahiptir. Toplamda 76 varaktan oluşan eser rikâ ile yazılmıştır.

Bir terceme-i hâl ve menâkıbnâme özelliği gösteren eserin 1b varağı altın yıldız cetvelli ve serlevha işlemeli iken diğer varaklardaki cetveller kırmızı çizgildir. Eser tam meşin, şemseli yaldızlı, cetvelli, köşebentli, şirâzeli ve mikleplidir. Sayfaları hiç yıpranmadan günümüze ulaşan eserin her sayfasında 17 satır mevcuttur.¹

Eserin 1a varağında, bu eserin Müstakîmzâde Seyyid Süleyman Sa'deddin tarafından kaleme alındığı ve Halvetiyye tarikatı şeyhlerinin terceme-i hâlleri hakkında olduğu notu düşülmüştür. Ayıca 1b varağında çiçek motifleriyle süslenmiş serlevhanın içine de kırmızı mürekkeple eserin Müstakîmzâde Seyyid Süleyman Sa'deddin tarafından kaleme alındığı yazılmıştır.

Eserde, Halvetiyye tarikatının Şemsiyye koluna bağlı şeyhlerin hayatlarına ve kerâmetlerine yer veren Müstakîmzâde, kitabı yedi bölümde ele almış ve her bir bölümü de "Hediyye" başlığı ile ifade etmiştir. Yazar bölüm başlıklarında kırmızı mürekkep kullanırken normal metinde siyah mürekkep kullanmıştır. Eserine aldığı ayet, hadis ve şiir parçalarının üstünü kırmızı mürekkeple çizmiştir. Eserin derkenarlarında hayatı hakkında bilgi verilen şahıslarla ilgili ek bilgilere de yer verilmiştir.

¹ Eserin künyesi ile ilgili bilgiler, Kültür Bakanlığının yazmalar.gov.tr. sitesinden alıntılanmış; ifade ettiğimiz diğer bilgiler ise eserden derlemiştir.

1.3. Eserin Nüshaları

Hulâsatü'l-Hediyye adlı eserin bilinen dört nüshası vardır. Burada tanıtımı yapılan nüsha İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Koleksiyonu 34 Ae Şeriyye 1082 numarada kayıtlı iken eserin diğer iki nüshası Topkapı Sarayı Kütüphanesine kayıtlıdır. Bunlardan biri Topkapı sarayı kütüphanesi No: EH 1719 numarada kayıtlı iken diğeri yine aynı kütüphanede no: Y 4404 numarada kayıtlıdır. Dördüncü nüsha ise İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi yazma eserler bölümü neky 06698 numarada kayıtlıdır. Bu nüshalar müstakil birer nüsha olmayıp Müstakîmzâde'nin diğer bazı eserlerinin de bulunduğu Resâil-i Müstakîmzâde adlı mecmuanın içinde yer almakatadırlar.

1.4. Hulâstü'l-Hediyye'nin Muhtevâsı

Müstakîmzâde eserine klasik edebiyat geleneğinde olduğu gibi dua ile başlamıştır. Dua kısmını bitirdikten sonra, Mustafa Nazmi Efendi'nin Halvetiyye tarikatının Şemsiyye kolu şeyhlerini anlattığı *Hediyetü'l-İhvân* adlı eseri, dil ve üslup açısından ağır bulunduğunu ve bu yüzden onu sadeleştirerek yeniden yazdığını ve eserine de *Hulâsatü'l-Hediyye* adını verdiğini belirtmiştir:

“Ma'lûm ola ki selâsil-i ber-güzâr-ı rûzgârı ve hediyye-i behiyye-i pür-iştihârı olup lâkin meşâyih-i Halvetiyye-i Baküyyeden tarîka-i Şemsiyye-i Nûriyye'de cem' olunan Hediyetü'l-İhvân nâm mecmû'a-i zî-şân celâ'il-i şettânun zül-cenâheyn-i zâhir u bâtın olan meşâyih-i kirâmından ekserînün birer şîrâzebend-i nedret bir kitâb-ı pür-belâğat olup lâkin ta'bîrât-ı dûr u dirâz ve takrîrât-ı bâlâ-pervâz ile vefret-i hacm peydâ idüp eğer ihtisâr olunsa şuyû'-ı iştihârına suhûlet gelmek mukarrerdür deyü ehl-i hattun yegâne-i mümtazı ve dalle'l-hayr olan ahbâbun tâhir-i ser-firâzı sevk u tezkâr eylemekle bu tarîka-i meslûkeye sâlik ve ibkâ-yı âsâra mütehâlik olup Hulâsatü'l-Hediyye (1176) ile be-nâm ve ibtidâ-yı şürû'a târih-i tâm vâki' olmuştur (Müstakîmzâde 1176: vr. 1b,2a).”

Mukaddime niteliği taşıyan bu kısımda eserde tercem-i hâllerine ve kerâmetlerine yer verilen şeyhler ve hangi şeyhin hangi “Hediyye”de anlatıldığına dair kısaca bilgiler verilmiştir. Ayrıca bu bölümde Müstakîmzâde eserin hatime kısmında, son şeyhten kendi vaktine kadar gelen ve Hediyetü'l-İhvân'da haklarında kısaca bilgi verilen Şemsiyye kolunun bazı şeyhleri hakkında daha ayrıntılı bilgilere yer verdiğini ifade etmiştir. Müstakîmzâde eserde yer verilen şeyhleri sırasıyla şu şekilde ifade etmiştir:

“Evvelen Hazret-i Mahdûm Şeyh Seyyid Yûsuf, sâniyen hidmet-i Şeyh Muhammed Rukiyye, sâlisen cenâb-ı Şeyh Şâh Kubâd eş-Şîrvânî, râbi'an Şeyh Abdü'l-Mecîd eş-Şîrvânî hâmisen Müctehidü'l-tarîka Hazret-i Şeyh Şemsü'd-dîn Ahmed es-Sivâsî sâdisen cenâbü's-Şeyh Abdü'l-Mecîd es-Sivâsî-i İstânbulî sâbian Hazret-i Şeyh Abdü'l-Ahad Nûrî-i Sivâsî-i İstânbulî menâkıbları beyân ve her biri bir hediyyeye tahsîs olunmağla asıl nüsha tamâm telhîs olunup ba'dehû bir hâtîme ilhâk olunup şeyh-i âhirden vaktimize dek ve esnâ-yı tahrîrde isimleri yâd olunup ahvâli ma'lûm olsa itmâm-ı fâideye sebep olan ba'zı şuyûh-ı zevî'l-ihtirâmın menkıbeleri tenmîk ile hüsn-i hitâm virilüp... (Müstakîmzâde 1176: vr. 2a).”

Bu ifadelerle eserin içeriğini açık bir şekilde ortaya koyan Müstakîmzâde bundan sonraki kısımlarda yukarıda verilen sırayı takip ederek ismi verilen şeyhlerin hayatları ve kerâmetleri hakkında bilgilere yer vermiştir. Esere bir hatime de ekleyen yazar böylece eseri daha da zenginleştirerek ilgililerin hizmetine sunmuştur.

2a ile 5a varakları arasında yer alan birinci hediyyede Hazret-i Mahdûm Şeyh Seyyid Yûsuf hazretlerinin künyesi verildikten sonra "Mahdûm" lakabının kendisine Seyyid Yahyâ Şîrvânî tarafından verildiği, ilk eğitimini babasından aldıktan sonra dokuz yaşından hâfız olduğu, eğitimi tamamladıktan sonra Hac'a gittiği, bu esnada Mısır, Kuddûs ve Şam'ı ziyaret ettiği, hadîs ve tefsîrde ileri düzeyde kendini yetiştirdiği yazılıdır. Bunların yanı sıra Seyyid Yahyâ Şîrvânî'nin icazeti ile Bakü ve Şîrvân'da hizmetler ettiği ve kerâmetlerine yer verilmiştir.

5a ve 6b varakları arasında yer alan ikinci hediyyede Şeyh Muhyiddin Muhammed Rukiyye'nin tercüme-i hâli verilmiştir. Tarikata insanları bağlamada etkili bir kişilik olduğu, halifelerinden olan Şâhkubad Şîrvânî'yi, Şîrvân'da uzun süre çobanlık vazifesi ile görevlendirdiği, ölmeden önce yerini yedi oğlu yerine total bir çobana bıraktığı ve halifelerinin bu duruma itiraz ettiği, onun da bu kararı hazret-i peygamberin tenbihi ile aldığı yazılıdır. Bölümün sonunda ise *Adabu'l-İrşâd* adlı eserde yer alan Halvetiyye tarikatı mensuplarının bir günlük programlarına yer verilmiştir.

6b ve 7b varakları arasında yer alan üçüncü hediyyede Şeyh Şâhkubad Şîrvânî'nin tercüme-i hâli verilmiştir. Şîrvân şahı Kara Halîl'in akrabası olduğu, Şeyh Muhammed Rukiyye'ye intisap ettiği ve ölümünden sonra onun yerine geçtiği, zahirde ümmî olmakla birlikte hakikatte Allah ile ilgili sırlara vakıf olduğu ve evlatlarının büyük birer âlim olduğuna yer verilmiştir.

7b ve 10b varakları arasında yer alan dördüncü hediyyede Abdulmecid Şîrvânî'nin künyesi, babasının Şîrvân'ın büyük şeyhlerinden olduğu kendisinin de Şîrvân'da eğitim gördüğü ve burda hizmetler ettiği, Şeyh Şâhkubad'a biat ettiği, daha sonra onun yerine geçtiği, Şems-i Ahmed Sivâsî'ye intisap için Tokat'a geldiği ve kerâmetleri yazılıdır.

10b ve 23b varakları arasında yer alan beşinci hediyye'de Şeyh Ahmed Şemseddin Sivâsî'nin künyesi, Seyyid Yahyâ Şîrvânî'ye iki silsileden bağlı olduğu, Osmanlı sultanı Sultan Süleymân'ın tahta çıkış tarihinde Zile'de doğduğu, babası Habib Karamanî'nin Şeyh Hızır'ın halifesi olduğu ve Şeyh Ahmed Sivâsî'yi ona götürdüğü, büyük biraderleri Muharrem Efendi ve İbrahim Efendi'yle birlikte temel desleri aldığı, İstanbul'a gittiği ve orada sıkıldığı, bunun üzerine Hac'a gitmek için yola çıktığı, Hac'a giderken sıla-yı rahim için Zile'ye gittiği, Tokat'ta irşâd hizmetlerinde bulunduğu, daha sonra Hasan Paşa'nın Sivâs'ta bir medrese açtığı ve onu bu medreseye pîr olmaya davet ettiği ve onun da ailesi ile birlikte Sivâs'a gittiği yazılıdır. Bunların dışında Şeyh Ahmed Şemseddin Sivâsî'nin kerâmetleri ve yetiştirdiği halifelerin tercüme-i hâlleri bu bölümde yer alan başlıca konulardır.

23b ve 37a varakları arasında yer alan altıncı hediyyede Şeyh Abdulmecid Sivâsî'nin Muharrem Efendi'nin veled-i irşâdı olduğu, 971 tarihinde Zile'de dünyaya geldiği, Zile'de doğduğu için kendisine teberrüken Abdulmecid Şîrvânî'nin adının verildiği, yedi yaşında hâfız olduğu, babası ve amcası Şemseddin Sivâsî'den ilmî dersler aldığı, tahsil hayatını tamamladıktan sonra yazdığı eserler, gördüğü bir rüya üzerine Mesnevî'ye şerh yazdığı,

Merzifon'a halife olduğu, şeyhi Pirzâde Velîyüddin'in ölümü üzerine Zile'de onun yerine geçtiği, daha sonra Sivâs'a halife olduğu, Osmanlı sultanı III. Mehmet tarafından İstanbul'a davet edildiği, İstanbul'da başta Ayasofya Camii olmak üzere pek çok camide vaizlik yaptığı, kerâmetleri ve yetiştirdiği halifeler yer almaktadır.

37a ve 60b varakları arasında yer alan yedinci hediyyede Abdülehad Nurî'nin künyesi, babası Musatafa'nın kadı olduğu, annesinin Muharrem Efendi'nin kızı Safâ Hatun olduğu, yirmi yaşlarında Şemseddin Sivâsî'nin İstanbul'a hicret etmesiyle onun da İstanbul'a hicret ettiği, henüz yirmi yaşlarında iken yirmi kadar eser telif ettiği, zahirî ve batınî ilimleri tahsil ettikten sonra Midilli'ye halife olduğu, Midilli'de Emir Bâlîzâde Hasan Bey'in bir cami ve zaviye inşa ettiği ve Abdülehad Nurî'yi buraya şeyh yaptığı, Şeyhülislâm Yahyâ Efendi tarafından İstanbul'a davet edildiği ve Hazret-i Sivâsî'nin de onayını alarak bu davete icabet ettiği, buradaki Mehmed Ağa Tekkesi'ne şeyh olduğu, bunun üzerine Midilli'ye gidip yerine Âlimî Efendi'yi halife tayin edip ailesini de alarak tekrar İstanbul'a geldiği, Hazret-i Sivâsî'nin damadı olduğu, Sultan Mehmed Hân Camii'ne vaiz olduğu, on beş sene burada vaaz verdikten sonra Sultan Bâyezîd Camii'ne nakl edildiği, daha sonra Ayasofya'ya nakl edildiği, ölümünden bir yıl önce sağlığının vaazlara gelemeyecek kadar bozulduğu, sağlığına kavuşması için Osmanlının ona bir heyet gönderdiği ve Müstakîmzâde'nin de bu heyette bulunduğu, safer ayının cuma günü vefat ettiği ve Fatih Camii'nde kılınan cenaze namazına kırk bin kişinin katıldığı, cenaze zamazını şeyhzâdeleri Abdülbâkî Efendi'nin kıldırıldığı, Hazret-i Sivâsî Efendi'nin türbesine defnedildiği ve hakkında altmışa yakın tarih yazıldığı, Hediyyetü'l-İhvân'ın yazarı Şeyh Nazmî'nin yazdığı bir tarih ve Abdülehad Nurî'nin mürettep bir divânı olduğu, türbesinin o dönem için bir ziyaretgâh olduğu, Abdülehad Nurî'nin yirmi dört saatini nasıl geçirdiği, kerâmetleri ve yetiştirdiği halifelerin kısa tercüme-i hâlleri yer almaktadır.

60b ve 77a varakları arasında yer alan hatime kısmında ise Müstakîmzâde, Şemsiyye tarikatı şeyhlerinden kendi vaktine dek gelen şeyhlerin tercüm-i hâllerini anlatmıştır. Burda tercüm-i hâlleri verilen şeyhler şunlardır: Şeyh Ak Şemseddin Mehmed Bin Hamza Bin Ali el-Hanfi, Kara Şemseddin eş-Şeyh Ahmed Şemsî es-Sivâsî, Şeyh Habîb Karamânî, eş-Şeyh Muharrem Efendi, Şeyh Yâvsî Muhyiddin Mehmed Bin Mustafa el-İmâdî İbn. Mehmed el-İskilibî, Şeyh Hızır Bin. İlyâs Bin. Abdultevvâb, Şeyh İştîbî Emir Efendi es-Seyyid Abdulkerîm, Bezicizâde Şeyh Seyyid Muhyiddin Mehmed, Tefsîrî Şeyh Hâfız Ömer el-Fânî, Şeyh Osmân, Şeyh Hüdâyî Azîz Mahmûd Efendi İbn. Fazlullâh İbn. Mahmûd Koçhisârî, Şeyh Mahmûd Hulvî, Şeyh Nakşî Efendi, Şeyh Seyyid İbrâhîm Bin Mehmed Efendi, Şeyh Arzî Mehmed Mevlevî, Şeyh Ahmed İbn. Şeyh Mehmed Bin Şeyhulhac Pîrî Bin Şeyh Dâvud Bin Şeyh Mehmed Bin Şeyh Mehmed Bin Şeyh Mehmed (984) İbn. Hazret-i Şeyh Yûsuf Sinânenndin Erdebîlî İbn. Hızır, Şeyh Karabaş Ali Efendi, Şeyh Ahmed Bin Mehmed Bin Yûsuf, Sivân Şeyhi Mehmed Efendi, Şeyh Mehmed Sadrî Efendi, Tophaneli Şeyh Hüseyin Efendi, Şeyh Abdulgânî İbn. Şeyh İsmâîl Bin Şeyh Abdulgânî Bin Şeyh İsmâîl İbn. Ahmed İbn. İbrâhîm el-Hanfî el-Nakşibendî el-Kadirî el-Nâbilî el-Dımişkî, Şeyh Abdullâh Efendi, Şeyh Ahmed Bin Ramazan, Yolgeçen Şeyhi Şeyh Osman Efendi, Şeyh Mehmed Sâlih Mahvî Efendi İbn eş-Şeyh İsâ el-Mahvî eş-Şemsî, Şeyh Ahmed Efendi, Şeyh Kâsım Efendi, Hafâf Şeyhi Şeyh Muhammed Halvetî, Şeyh Ahmed Efendi, Mirâhor Tekkesi Şeyhi Şeyh Resûl Efendi, Şeyh Resûl Efendizâde Şeyh Abdülhâlîm Efendi.

Müstakîmzâde, eseri sadeleştiren eserin konusuna ve yapısına bağlı kalmış, ancak üslup açısından neredeyse eseri yeniden kaleme almıştır. Mustafa Nazmi Efendi'nin kullandığı uzun Arapça ve Farsça terkipleri mümkün olduğunca kısaltmaya çalışmıştır. Üslup noktasında göze çarpan diğer bir husus ise Müstakîmzâde'nin Şeyh Nazmî'nin kullandığı kelimelerin eş anlamlılarını kullanma gayretidir. Yazar bu gayret ile yazdığı eserin birebir bir özet olmasının önüne geçmiş ve *Hulâstü'l-Hediyye*'nin özgün bir üsluba kavuşmasını sağlamıştır. Eserde dikkat çeken diğer bir husus ise kullanılan Türkçe fiil ve filimsilerin çokluğudur. Filimsileri cümleleri birbirine bağlama göreviyle kullanan yazar böylece daha uzun cümle kurma imkânına da sahip olmuştur. Eserde kullanılan filimsi ve fillerin çokluğu eserin dilinin daha sade olmasını sağlayan en önemli husus olarak göze çarpmaktadır.

SONUÇ

Sonuç olarak edebiyat tarihimiz içinde yazılan pek çok eser gibi *Hulâsatü'l-Hediyye* adlı eser de yaptığımız bu çalışma ile kütüphanelerin tozlu raflarından çıkarılıp ilim dünyasının hizmetine sunulmuştur. Eserde tasavvuf edebiyatımız açısından son derece önemli olan şahsiyetlerin tercüme-i hâlleri yer almaktadır. Bu şahısların her biri tasavvuf geleneğimiz içinde önemli bir yer almaktadır. Eserde; bunların künyeleri, doğup büyüdüğü şehirler, irşad hizmetlerinde buldukları yerler, tahsil hayatları, aileleri ve yetiştirdiği talebeler hakkında bilgiler verilmek suretiyle bu şahıslar günümüze ulaştırılmıştır. Bu alanda yapılacak olan her bir çalışma ile edebiyat tarihimizin karanlığında kalan birçok yazar ve eseri gün yüzüne çıkarılacaktır. Kütüphanelerde araştırmacılarını bekleyen her bir el yazması eserin okunup ilim âlemine tanıtılması ile edebiyat tarihimize yeni renkler katılacaktır.

KAYNAKÇA

Boğa, Yıldız 2018, Müstakîmzâde'nin Vird-i Settâr Adlı Eseri ve Tahlili, Bursa: (Yüksek Lisans Tezi)

Gündoğdu, Cengiz (2002), Halvetiyye Tarîkatı Şemsiyye Kolu Meşâyihî ve Şemsî Dergahı Son Post-Nişîni Hüseyin Şemsî (Güneren), Ekev Akademi Dergisi

Kara, Mustafa (2005), Dervişin Hayatı Sûfinin Kelâmı, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Müstakîmzâde, Süleyman Sa'deddîn Efendi, (1186) Hulâsatü'l-Hediyye

Özön, Mustafa Nihat (1973) Büyük Osmalîca-Türkçe Sözlük, İstanbul: İnkılap Yayınları

Türer, Osman (2011), Osmanlılarda Tasavvufî Hayat -Halvetîlik Örneği-Mustafa Nazmî Efendi'in Hediyyetü'l-İhvânî, İstanbul: İnsan Yayınları.

Vural, Efkan (1998), Müstakîm-zâde Süleyman Sa'deddin Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Risale-i Melâmiyye-i Bayramiyye'si, Bursa: (Yüksek Lisans Tezi)

Yardım, Seval (1999), Menkıbe ve Menâkıbnâmeler İle İlgili Eserler İçin Açıklamalı Bir Bibliyografya Denemesi, İstanbul: (Yüksek Lisans Tezi)

Yılmaz, Ahmet (1991), Müstakîm-zâde Süleyman Sadeddin Hayatı, Eserleri ve Mecelletü'n-Nisâb'ı, Ankara: (Doktora Tezi)